

Tirannenmoord. Van Caesar tot Hitler

Robert Duthoy

Omdat de betekenis die aan de term tirannenmoord kan gegeven worden nogal problematisch is doet dit meteen ook vragen rijzen over de onderwerpen die in dit boek moeten of kunnen aan bod komen. Wat zal men onder de term **tiran** verstaan? Enkel wie op onwettige wijze aan de macht is gekomen? Of ook diegene die wettelijk aan de macht is gekomen en vervolgens de macht uitoefent tegen de wetten in? Of enkel wie zich op gewelddadige wijze van de macht heeft meester gemaakt en dan met geweld zijn macht handhaaft? De auteur neemt dienaangaande geen duidelijk afgebakend standpunt in en de tirannen die in zijn boek ter sprake komen vormen dan ook geen homogene groep. Ook de component **moord** is niet eenduidig. Verstaat men daaronder alleen een aanslag met de dood als gevolg? Of rekent men daartoe ook een terechtstelling na een al dan niet legitiem proces? En moeten de mislukte pogingen eveneens in aanmerking worden genomen? Volgens de auteur moet dezelaatste vraag blijkbaar positief beantwoord worden gezien de uitvoerige aandacht die hij besteedt aan de mislukte aanslag die Georg Eisler in 1939 op Hitler pleegde. In zijn voorwoord raakt van Hooff weliswaar deze problematiek aan maar komt niet tot een duidelijke omschrijving die dan als leidraad wordt gehanteerd bij de selectie van de te behandelen gevallen. Over één afbakening is hij wel duidelijk en consequent: zijn Eurocentrische keuze. Dit bespaart hem in ieder geval veel moeite en maakt het boek aanzienlijk dunner dan het geweest zou zijn mocht hij zich niet aan deze beperking hebben gehouden.

Het boek volgt een grove chronologie maar de tijdlijn wordt af en toe onderbroken voor een bepaald thema. Daarbij komt de klassieke oudheid uitgebreid aan bod met veel aandacht voor de Atheense 'tirannendoders' Harmodius en Aristogeiton en voor de moord op Caesar. Na een kort intermezzo waarin wordt stilgestaan bij de houding van kerkvaders en middeleeuwse christelijke theologen tegenover de tirannenmoord krijgen we in de hoofdstukken 7 tot 11 (blz. 97-235) een overzicht van het fenomeen in de laatste zeshonderd jaar. In dit historisch relaas wordt evenzeer aandacht besteed aan het verhaal van historische gebeurtenissen als aan de manier waarop over tirannenmoord werd gedacht in de diverse milieus. Het boek eindigt met een uitvoerig relaas over de grondige wijze waarop Georg Eisler te werk ging bij de voorbereiding en uitvoering van een moordaanslag op Hitler en hoe op 9 november 1939 die aanslag mislukte. In zijn exposé schakelt de auteur voortdurend over van een verhaal over gebeurtenissen naar beschouwingen van filosofen en ethici over de tirannenmoord. Dit gebrek aan een heldere structuur maakt het de lezer niet gemakkelijk om daarbij het overzicht te bewaren. In de korte epiloog (blz. 237-238) vraagt van Hooff zich af of de tirannie zal blijven bestaan en verwijst naar *Over tirannie. Twintig lessen uit de twintigste eeuw* waarin Timothy Snyder adviezen verstrekt voor het bestrijden van de tirannie. Hij merkt daarbij op dat bijna alle kenmerken van een tiran die door Snyder worden opgesomd kunnen aangevinkt worden in het geval van Poetin. Het boek wordt besloten met een uiterst minimale (13 nummers) bibliografie en een uitvoerig (8 blz.) eindnotenapparaat waarin hij, zoals gebruikelijk bij van Hooff, heel wat interessante bijkomende informatie verstrekt. Een register (blz. 249-256) vergemakkelijkt de consultatie van het boek dat niet uitmunt door een heldere structuur maar toch heel wat interessante informatie en beschouwingen bevat.

Anton van Hooff, Tirannenmoord. Van Caesar tot Hitler. Utrecht, Omniboek 2021. 256 blz. 23,50 €.